

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

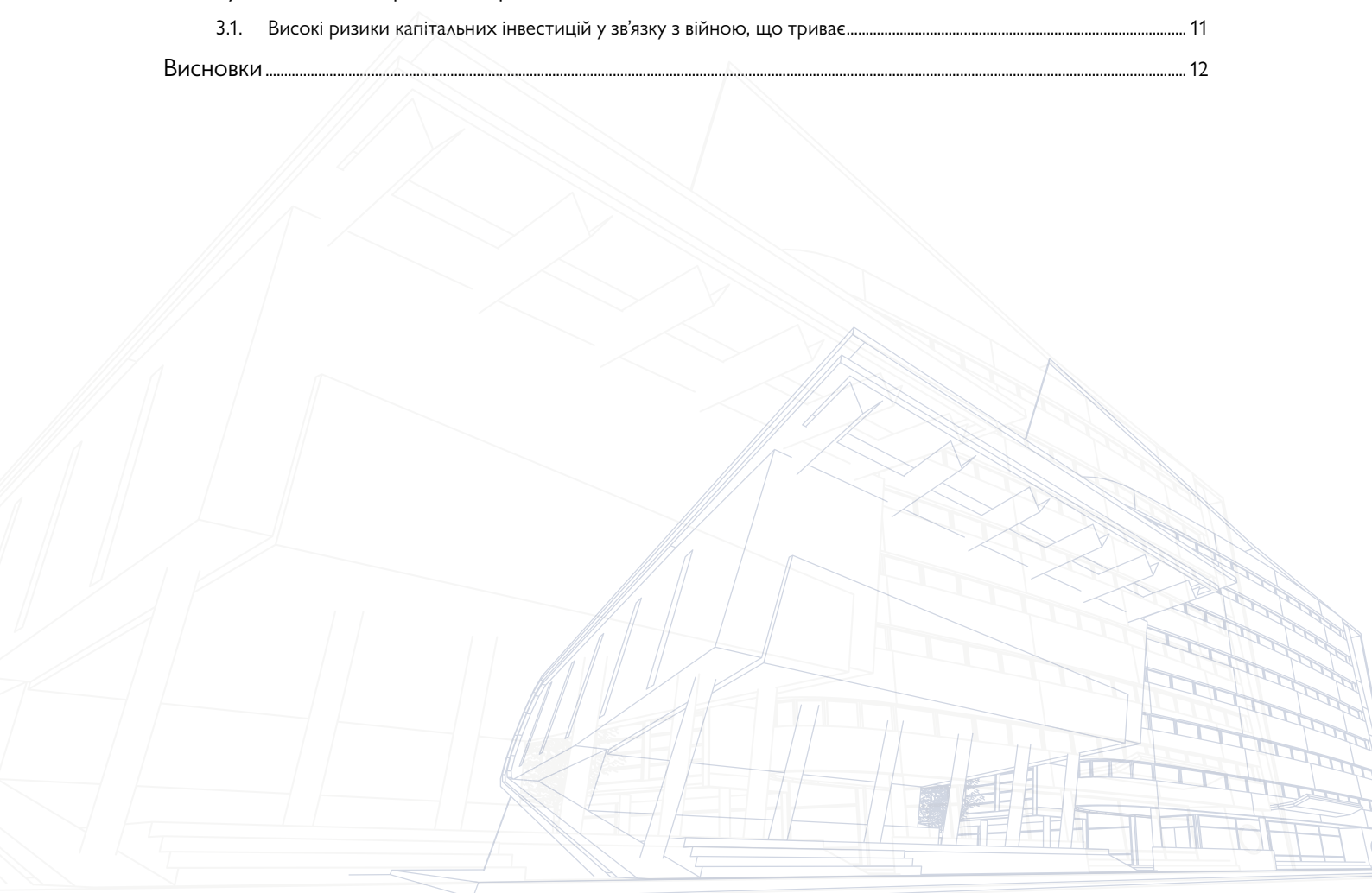
Біла книга

Локалізація відновлення в Україні

Це дослідження стало можливим завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту USAID «Економічна підтримка України». Зміст цієї публікації є відповідальністю авторів та необов'язково відображає погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів Америки.

Зміст

Вступне слово	2
1. Обсяги будівельних матеріалів та обладнання, яких потребуватиме відновлення, значення їх виробництва для економіки України	3
1.1. Обсяги руйнувань і пошкоджень та оцінка потреби в будматеріалах для відновлення.....	3
1.2. Значення виробництва будматеріалів у контексті поточного стану економіки України	5
2. Оцінка готовності українського сектору будівельних матеріалів забезпечити потреби будівництва на етапі відновлення	6
2.1. Поточний стан сектору, інформація виробників щодо стану виробничої діяльності.....	6
2.2. Відсутність критично важливих будівельних матеріалів: Інвестиційні потреби.....	9
2.3. Заходи з підтримки (стимулювання) виробництва будівельних матеріалів та обладнання, необхідних для відновлення.....	11
3. Покращення доступу до фінансування для основних виробників будівельних матеріалів в Україні	11
3.1. Високі ризики капітальних інвестицій у зв'язку з війною, що триває.....	11
Висновки	12

Вступне слово

Метою цієї роботи є проведення досліджень і розробка пропозицій політики з метою максимального залучення внутрішніх виробників будівельних матеріалів у післявоєнній відбудові країни. Справедливо очікувати, що в умовах теперішньої виснажливої війни та після її завершення це суттєво підтримає ослаблену українську економіку та рівень життя громадян. Це значно збільшить вплив фінансової підтримки від західних партнерів України, оскільки кошти не лише забезпечать відновлення пошкоджених будинків та інфраструктури, але й сприятимуть працевлаштуванню постраждалих від війни українців та стимулюватимуть відродження промислового сектору країни.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну принесло великі руйнування житла, виробництв, енергетики, соціальної та транспортної інфраструктури. Без домівок залишилося понад 3,5 млн громадян, ще близько 2,4 млн мають пошкодження житла різного ступеню.

Очікується, що обсяг ВВП України скоротиться на 30,2% у 2022 році. Відповідно, формуватиметься ще більше відставання України від сусідніх держав ЄС в економічному розвитку, яке було значним у попередні роки. Наприклад, очікується, що ВВП Польщі у номінальному виразі в 2022 році перевищить 700 млрд дол. США, а в Україні знизиться до 140 млрд при майже однаковій чисельності населення.

Основними факторами економічного скорочення, спричиненого війною, стало падіння сукупного попиту. Внутрішній попит різко знизився через втрату населенням робочих місць і доходів, а експорт – через зупинку ряду виробництв, високі ризики і заблоковану морську логістику. Це посилює довоєнну тенденцію до послаблення виробничого сектору, частка якого у ВВП країни у 2021 році становила лише 10,4%. Це значно менше, ніж у країнах з розвинутою економікою, де цей показник становить 17-21%.

Одним із головних завдань післявоєнного відновлення України має стати збільшення частки промислового виробництва в економіці. Максимальне залучення українських виробників будівельних матеріалів до відбудови могло б дати потужний старт цьому процесу, і це дослідження демонструє, що сектор зберіг свій потенціал і може відігравати провідну роль.

За умови регулярного доступу до електроенергії українські виробники можуть забезпечити 90% будівельних матеріалів, необхідних для відновлення зруйнованих об'єктів станом на листопад 2022 року, яку уряд оцінив у 62,8 мільярда доларів США. Використання будівельних матеріалів українського виробництва може допомогти зберегти 100 000 робочих місць і сприяти збільшенню заробітної плати на \$5,6 млрд та податкових надходжень на \$4,4 млрд. Україна потребуватиме меншої суми зовнішньої макроекономічної допомоги донорів, а загальна вартість відновлення буде меншою через нижчі ціни на будматеріали українського виробництва.

Виключення складають окремі види продукції. Наприклад, наразі немає виробничих потужностей для виготовлення листового скла, яке є критично важливим для виробництва мільйонів вікон, що потребують заміни. У той же час, триває будівництво заводів, зокрема з виробництва скла, газобетону, сухих будівельних сумішей

У процесі анкетування виробники та асоціації відзначили ряд спільних проблем, що ускладнюють їхню діяльність. Зокрема, майже всі потерпають від слабкого попиту і відповідно низького рівня завантаження потужностей. Останній складає від 20 до 35%, що значно знижує ефективність ведення бізнесу. Також в теперішній операційній діяльності негативну роль відіграють перебої з поставанням електроенергії, внаслідок руйнування об'єктів енергетики ворогом.

Іншим основним бар'єром є обмежений доступ до фінансування операційної діяльності та капітальних інвестицій. Компанії підкреслили відсутність внутрішніх

кредитних можливостей для інвестиційних проєктів, вартість яких перевищує 2 мільйони доларів США, що є поточним лімітом для проєктів у рамках державної кредитної програми «5-7-9».

Ці результати свідчать про те, що Україна та її партнери повинні прийняти модель активізації та зміцнення потенціалу відновлення України, яка мінімізує бар'єри для участі вітчизняних виробників будівельних матеріалів у міжнародних проєктах з відбудови, одночасно усуваючи фінансові обмеження.

Якщо донори та міжнародні фінансові інституції продемонструють впевненість у тому, що український сектор будівельних матеріалів може задовольнити потреби у відновленні країни, це може підвищити довіру інвесторів та банківську спроможність підприємств у цьому секторі.

Україна спільно з донорами та фінансовими партнерами повинні також здійснювати прямі інтервенції для стимулювання зростання вітчизняного сектору будівельних матеріалів, включаючи страхування від військових ризиків та масштабування кредитної програми «5-7-9» для забезпечення набагато більших потенційних інвестицій, щонайменше 10 мільйонів доларів США. Україна не повинна втратити цей шанс перезапустити свою зруйновану війною промислову економіку. Це заслуговує на нагальну увагу української влади та розуміння і підтримку міжнародної спільноти.

1. Обсяги будівельних матеріалів та обладнання, яких потребуватиме відновлення, значення їх виробництва для економіки України

1.1. Обсяги руйнувань і пошкоджень та оцінка потреби в будматеріалах для відновлення

Загальна вартість відновлення пошкоджених житлових і нежитлових будівель та інфраструктури в Україні станом на 1 листопада 2022 року становить \$105,3 млрд. Сюди входять зруйновані та частково пошкоджені об'єкти¹. Відтоді було завдано значної додаткової шкоди, яка ще не була оцінена експертами. Слід зазначити, що сюди не входять підраховані українським урядом збитки, завдані промислового та енергетичного обладнанню, транспортним засобам, сільськогосподарській техніці, земельним ресурсам та навколишньому середовищу, які станом на 1 вересня 2022 року становили додатково \$27,2 млрд.

Серед нерухомості та інфраструктури найбільші обсяги руйнувань і пошкоджень припадають на наступні об'єкти:

- Багатоквартирні та індивідуальні житлові будинки.
- Заклади освіти (дитсадки, школи, заклади професійно-технічної освіти вищі навчальні заклади).
- Заклади охорони здоров'я (лікарні, поліклініки та амбулаторії).
- Логістичні комплекси і склади.
- Інфраструктурні об'єкти (автодороги і мости).

Загальна площа зруйнованих будівель складає 42,6 млн м², пошкоджених – 60,9 млн м². Загальна протяжність пошкоджених автодоріг складає 30,2 тис. км, з яких 10,5 тис. км загальнодержавного значення, 10,4 тис. км – місцевого значення, і 9,3 тис. км – комунальні дороги. Загальна кількість пошкоджених мостів – 380 одиниць.

¹ Згідно даних «Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року». Звіт підготовлено в рамках Національної ради з відновлення України від наслідків війни аналітичною командою Київської Школи Економіки (КШЕ) спільно з Міністерством розвитку громад і територій України, Міністерством інфраструктури України, Міністерством охорони здоров'я України, за координації Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та у співпраці з іншими профільними міністерствами та Національним банком. Оцінку втрат здійснено відповідно до методології Світового Банку, та у тісній співпраці з профільною командою Світового Банку, з урахуванням значної кількості мікроданих, що збираються профільними органами влади, місцевими цивільно-військовими адміністраціями з початку повномасштабної війни. Більше детально зі звітом можна ознайомитись за посиланням: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf

Автори цього дослідження провели консультації з експертами будівельної галузі для визначення обсягу матеріалів, необхідних для будівництва або ремонту будівель за сучасними стандартами², включаючи поточні вимоги до енергоефективності, незалежно від того, в якому стані перебували будівлі до їх пошкодження.

Важливо відзначити, що номенклатура будівельних матеріалів і обладнання включає більше 250 найменувань продукції. Виходячи з норм витрат будматеріалів та обладнання по кожному з об'єктів будівництва, був розрахований загальний обсяг будматеріалів та обладнання для відновлення об'єктів нерухомості та інфраструктури. Дослідивши структуру витрат при будівництві, було визначено 31 найменування основних будматеріалів і обладнання, на які припадає ~80% всіх витрат на будівельні матеріали. (Таблиця 1.1.)

Таблиця 1.1. Обсяги та вартість основних будівельних матеріалів і обладнання для відновлення зруйнованих і пошкоджених основних об'єктів нерухомості та інфраструктури (станом на 1 листопада 2022 року)

Найменування продукції	Одиниця виміру	Обсяг (у фізичній величині)	Вартість, млн. дол. США*	Питома вага в загальній вартості, %
Арматура	тис. тонн	5 111	7 799	12,4%
Бетон	тис. м ³	51 315	6 039	9,6%
Цегла + газобетон	млн. шт.	12 063	4 510	7,2%
Двері	тис. шт.	10 381	3 913	6,2%
Вікна	тис. м ²	26 109	3 442	5,5%
Мінвата	тис. м ²	117 715	2 621	4,2%
Лакофарбові вироби	тонн	1 167	2 592	4,1%
Індивідуальний тепlopункт	од.	8 686	2 227	3,5%
Ліфти	тис. шт.	22	2 072	3,3%
Цемент	тис. тонн	35 042	1 927	3,1%
Трубопрокат (чавун/сталь)	тис. м. пог.	59 247	1 668	2,7%
Клейова суміш та штукатурка	тис. тонн	1 867	1 626	2,6%
Металопрокат	тис. тонн	763	1 349	2,1%
Плитка керамічна	тис. м ²	51 513	1 070	1,7%
Асфальтобетонна суміш	тис. тонн	17 943	897	1,4%
Щит ЕТР (ВРУ, ГРЩ)	шт.	6 364	828	1,3%
Пісок	тис. м ³	21 673	794	1,3%
Вогнезахист	тонн	97 728	789	1,3%
Радіатор	тис. шт.	3 519	552	0,9%
Єврорубероїд	тис. м ²	64 787	517	0,8%
Лічильники	тис. шт.	2 682	501	0,8%
Трубопрокат (пластик)	тис. м. пог.	125 882	452	0,7%
Щит ЕТР (ЩС, ЩО, ЩОА)	тис. шт.	289	445	0,7%
Кабель	тис. м. пог.	306 167	424	0,7%
Профіль ПВХ	тис. м. пог.	38 910	319	0,5%
Сантехніка	тис. од.	3 137	262	0,4%
Звукоізоляція	тис. м ²	123 915	220	0,4%
Скло	тис. м ²	52 218	157	0,2%
Щебінь	тис. м ³	4 434	107	0,2%
Монолітний залізобетон	тис. м ³	51	9	0,0%
Металопрофіль	тонн	585	1	0,0%
Всього по вибірці осн. будматеріалів			50,130	79,8%
Інші складові (~220 найменувань)			12 671	20,2%
Всього			62 800	100%

*в цінах споживачів 2022 року

Джерело: розрахунки станом на 1-е листопада 2022 року, на основі інформації експертів будівельної галузі

2 ДСТУ-НБГ.1-11:2009 Національний стандарт України «Визначення усереднених показників витрат матеріальних ресурсів у розрахунку на одиницю виміру функціонального призначення»

1.2. Значення виробництва будматеріалів у контексті поточного стану економіки України

Як було розраховано вище, загальна потреба в основних будматеріалах і обладнанні для відновлення основних об'єктів нерухомості та інфраструктури станом на 01.11.2022 року складає 62,8 млрд дол. США. Важливо оцінити соціально-економічне значення виробництва такого обсягу продукції українськими виробниками, зокрема в контексті ослаблення економіки України в обставинах війни.

Теперішня російсько-українська війна обумовила значне падіння обсягів національної економіки. Згідно останніх оцінок Міністерства економіки, ВВП України в 2022 році скоротилося на 30,4%.

Найбільше постраждали два ключових сектори національної економіки – металургія і агросектор. Обсяги виплавки стали скоротилися на 71%, до 6,3 млн тонн в 2022 році. Знищені два маріупольські меткомбінати (ММК і Азовсталь), а інші металургійні заводи працюють неритмічно. Валовий збір зерна і олійних в 2022 році очікується на рівні 65 млн тонн, що на 40% менше показника 2021 року (107 млн тонн). Через окупацію і мінування не обробляється близько 20% посівних площ.

Значне просідання економіки погіршило ситуацію з наповненням бюджету країни. Так, номінальні обсяги податкових надходжень за 11 міс. 2022 року скоротилися на 7% (до 1,2 трлн. грн.), а їх питома вага у покритті витрат Зведеного бюджету склала лише 47%. Дефіцит бюджету за 11 місяців досяг 39% витрат і, в значній мірі, був покритий за рахунок зовнішніх запозичень (550 млрд грн.).

Для розрахунку впливу на економіку виробництва будматеріалів використано історичні дані попередніх періодів щодо частки та структури доданої вартості, яка створюється при їх виробництві. За результатами цих розрахунків, важливість максимального залучення українських виробників будматеріалів до відновлення зруйнованих і пошкоджених об'єктів нерухомості і інфраструктури характеризують наступні показники:

- Виробництво будматеріалів і обладнання на загальну суму 62,8 млрд дол. США забезпечить формування доданої вартості в країні на загальну суму 16,1 млрд дол. США.
- Зарплата найманих працівників складе 5,6 млрд дол. США.
- Податкові надходження і збори складуть 4,4 млрд дол. США, в т.ч. 1,5 млрд дол. США відрахування у Пенсійний фонд.
- Буде збережено близько 100 тис. робочих місць на підприємствах сектору

Отже, виконання згаданого обсягу замовлень українськими виробниками значно підтримає поствоєнну ослаблену економіку країни через зростання виробленої в країні доданої вартості та збільшить податкові надходження в бюджет. Сукупно це зменшить потребу фінансування Зведеного бюджету країни за рахунок допомоги і кредитів західних країн.

2. Оцінка готовності українського сектору будівельних матеріалів забезпечити потреби будівництва на етапі відновлення

2.1. Поточний стан сектору, інформація виробників щодо стану виробничої діяльності

Україна має розвинений сектор виробництва будівельних матеріалів, який включає видобуток будівельної сировини та виробництво основних матеріалів і обладнання. Зокрема, це:

- Стінові матеріали – цегла, газобетон, бетон, залізобетонні вироби.
- В'язучі матеріали – цемент, сухі будівельні суміші.
- Покрівельні матеріали – єврорубероїд, металочерепиця, шифер.
- Облицювальні та оздоблювальні матеріали – керамічна плитка, гіпсокартон, штукатурка, шпалери.
- Лакофарбові матеріали.
- Ізоляційні та вогнезахисні матеріали.
- Профіль ПВХ, вікна і двері (зовнішні і міжкімнатні).
- Армура, металопрокат, металопрофіль і металоформи.
- Пластикові, чавунні і сталеві труби.
- Опалювальні котли і радіатори.
- Лічильники різних типів (тепло, вода, газ, електроенергія).
- Ліфти, тощо.
- Загальні обсяги виробництва будматеріалів в Україні протягом останніх років щорічно зростали і склали 16 млрд дол. США в 2021 році (в цінах виробників). Потужний будівельний ринок у Києві та інших великих містах стимулював активні інвестиції в модернізацію старих і будівництво нових виробничих потужностей.
- Основна частина виробленого споживається в Україні (95%), а питома вага вітчизняних будматеріалів у загальному їх споживанні в Україні перевищує 90%. На підприємствах сектору працює близько 130 тис. найманих працівників, не враховуючи ФОП.

Результати анкетування асоціацій і ключових виробників будматеріалів дозволили охарактеризувати поточний стан роботи сектору та його готовність прийняти участь у повоєнному відновленні України.

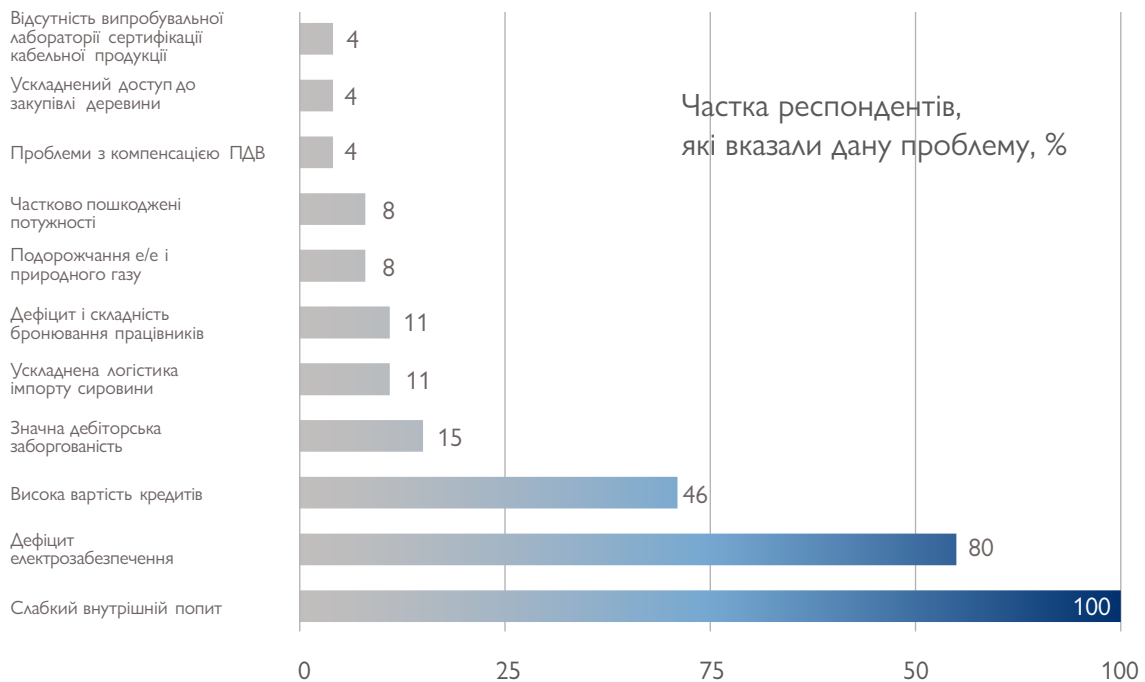
Російсько-українська війна негативно вплинула на виробництво будматеріалів. Частина підприємств потрапила під окупацію та була пошкоджена в результаті обстрілів. Станом на листопад 2022 року пошкоджень різного ступеню зазнали близько 15% підприємств-виробників будматеріалів. Після деокупації підприємства намагаються відновити свою діяльність, однак це ускладнюється дефіцитом коштів і відсутністю державних програм із відновлення.

Найбільші втрати потужностей у виробництві сухих гіпсових сумішей (зруйновані заводи Кнауф і Сініат у Соледарі та Бахмуті Донецької області) і листового металопрокату (ММК і Азовсталь у Маріуполі). Також пошкоджена половина потужностей із виробництва ПВХ-профілю (заводи «Маядо» і «Вікналенд» в Київській області). В інших сегментах втрата потужностей не перевищує 5-10%.

До війни значна частина сировини і важливих витратних матеріалів постачалася з росії та Білорусі, які зараз практично припинені. Насамперед, це стосується листового скла, яке не виробляється в Україні після того, як склозавод «Пролетарій» у Лисичанську припинив виробництво кілька років тому, і первинних полімерів (етилен, пропілен, ПВХ). Блокада морських портів ускладнила, в термінах і вартості доставки, логістику імпорту сировини з інших країн.

Незважаючи на збитки, завдані сектору, основна частина потужностей неушкоджена і знаходиться в робочому стані, а сектор, в цілому, зберігає свою працездатність. Підприємства зуміли відновити логістичні ланцюги поставок сировини всередині країни, а також переорієнтувати її поставки з інших країн. Також збережений основний кістяк виробничого персоналу. Однак, сектор має проблеми операційної та інвестиційної діяльності, частина з яких є спільними.

Рисунок 2.1: Відображення ключових проблем діяльності сектору виробництва будматеріалів за результатами анкетування учасників ринку

Основною спільною проблемою для всіх виробників є значне падіння попиту на будматеріали – до 25-40% від довоєнного періоду. Про це сказали 100% опитаних респондентів. Будівельники в 2022 році в основному добудовували об'єкти високої ступені готовності, нові будівництва практично відсутні. Також через проблеми з логістикою (блокада морських портів) значно ускладнений експорт будматеріалів. В результаті падіння внутрішнього попиту і експорту, рівень завантаженості потужностей із виробництва будматеріалів не перевищує 35%, а в окремих сегментах складає 20% (арматура, цегла, бетон).

Наступною загальною проблемою є електрозабезпечення, особливо в центральних, східних і південних областях. Про це заявили 80% опитаних респондентів. Відключення електроенергії унеможливує повноцінну роботу підприємств. Частина підприємств, де технологічно неможливо призупинити виробництва на час відключень, змушені простоювати. Важливо розуміти, що цей дефіцит існує зараз при низькій (20-35 %) завантаженості потужностей. Відповідно, цей фактор може стати серйозним бар'єром для нарощення виробництва на етапі збільшення попиту на ринку. Про це сказала абсолютна більшість опитаних.

Наступною спільною проблемою є доступ до недорогих фінансових ресурсів для кредитування капітальних інвестицій і обігових коштів. Таку відповідь дали 46% опитаних респондентів. Через неплатежі з боку будівельників зростає дебіторська заборгованість виробників і потреба в поповненні обігових коштів. Підприємства для підтримки виробництва змушені брати високовартісні кредити у вітчизняних банків. Також через дефіцит власних коштів та відсутність дешевого кредитування підприємства призупинили реалізацію частини інвестиційних проєктів.

Для окремих секторів характерні специфічні (індивідуальні) проблеми. Єдина в Україні акредитована лабораторія з сертифікації кабельної продукції знаходиться на окупованій території. Через це випробування і сертифікацію вітчизняних кабелів необхідно проводити за кордоном, що потребує додаткових витрат коштів і часу на логістику.

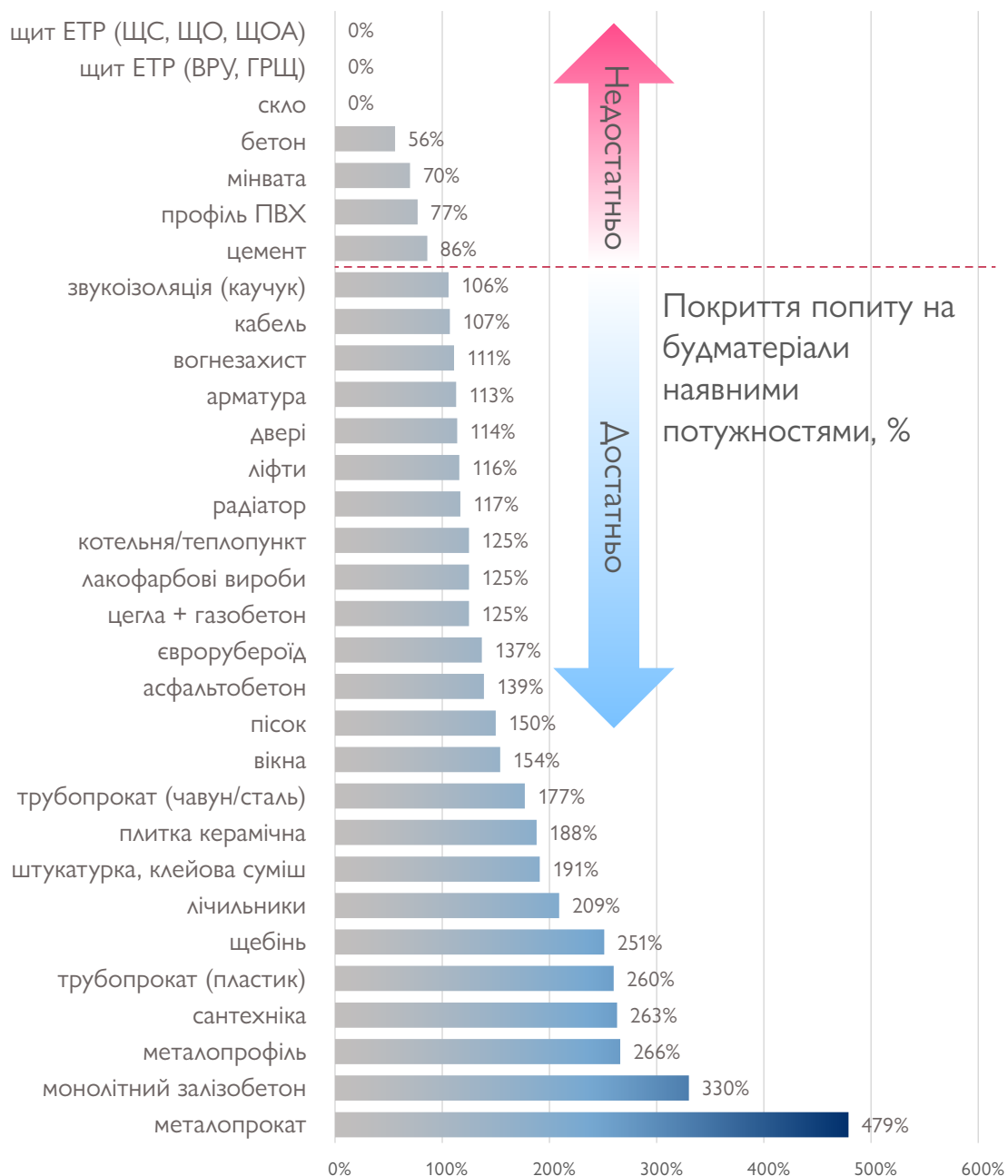
Виробники дерев'яних дверей змушені купувати деревину у посередників за вищими цінами, ніж напряму в лісозаготовувачів, оскільки нещодавні реформи вимагають продавати деревину лише великими партіями, а не малими об'ємами, які підходять для таких виробників.

Виробники цегли і цементу відзначають значне зростання цін на електроенергію і природний газ, що суттєво здорожує їх продукцію, і потребує переорієнтації на альтернативні джерела енергії (тверде паливо).

Отже, в Україні присутній розвинений сектор виробництва основних будматеріалів, який залишається в працездатному стані в теперішніх умовах війни. Ступінь руйнувань і втрати потужностей не критичний, за виключенням гіпсової штукатурки і ПВХ-профілю. Водночас, сектор гостро потребує відновлення платоспроможного попиту на будматеріали, стабільного забезпечення електроенергією і доступу до недорогого фінансування для операційної та інвестиційної діяльності.

Рисунок 2.2. Оцінка потужностей з виробництва основних будматеріалів для покриття попиту на етапі відбудови

2.2. Відсутність критично важливих будівельних матеріалів: Інвестиційні потреби

Із загального переліку основних будматеріалів наразі в Україні відсутнє виробництво листового скла. Ще по 4-х позиціях (бетон, цемент, мінвата і ПВХ-профіль) наявні потужності недостатні для покриття очікуваного попиту на етапі відновлення.

Листове скло

Попит на листове скло в Україні на етапі відбудови очікується щонайменше на рівні 27 млн м²/рік на суму 165 млн дол. США (в цінах 2022 року).

Єдиний в Україні завод із виробництва листового скла «Пролетарій» (м. Лисичанськ) потужністю 15 млн м²/рік був зруйнований ще в 2014 році і зараз знаходиться на тимчасово окупованій території. Через це попит на листове скло повністю покривався імпортом, насамперед із росії. Скло з росії на український ринок постачали транснаціональні корпорації, які в 2000-х побудували там склозаводи (Pilkington, Glaverbel, Guardian Industries, Asahi Glass, Saint-Gobain). Маючи потужності в росії, міжнародні компанії не були зацікавлені будувати склозаводи в Україні.

Після початку війни поставки скла з рф припинилися, і попит покривається імпортом з європейських країн. Однак через вищу вартість логістики ціни зросли щонайменше на 10-15%.

Водночас, Україна щорічно експортує 300-350 тис. тонн високоякісного піску, чого достатньо для виробництва 25-30 млн м²/рік листового скла. Також кілька родовищ якісного піску не розробляються через відсутність попиту на нього.

Українська девелоперська компанія City One Development в середині 2022 року розпочала будівництво в м. Березань (Київська область) склозаводу потужністю 15-16 млн м². Реалізує проєкт ТОВ «Березань-скло» на території індустріального парку «Місто скла». Загальна задекларована вартість проєкту складає 100 млн євро. Завод має бути побудований до 2024 року.

Компанія City One Development задекларувала намір побудувати в 2023-2025 рр. ще один аналогічний склозавод в одній із областей в Центральній Україні (на 15-16 млн м²). Таким чином, сумарна потужність двох заводів складе ~30 млн м², що покриє більшу частину потреб України. Частину виробленого скла компанія планує експортувати в Європу і планує побудувати у Румунії завод з виробництва склопакетів.

Значний попит на листове скло в Україні і втрата можливості поставок зі своїх російських заводів створюють мотивацію для глобальних виробників скла (Pilkington, Glaverbel, Guardian Industries, Asahi Glass, Saint-Gobain) щодо будівництва скляних заводів в Україні. Такі заводи можуть бути побудовані в західноукраїнських областях, що дозволить частину виробленого скла постачати на європейський ринок, а також задовольнити внутрішні потреби.

Цемент

В Україні працює 10 цементних заводів, сумарною потужністю 13 млн тонн/рік. Ще один завод потужністю 4 млн тонн/рік знаходиться на тимчасово окупованій території (Амвросіївський цементний завод).

Очікуваний попит на цемент на період відновлення складає 15-16 млн тонн/рік, тому потреба в додаткових потужностях – 2-3 млн тонн/рік

Два цементні заводи мають інвестиційні проєкти розширення потужностей, які були підготовлені в довоєнний період. Так, компанія «Дікергоф» має проєкт модернізації існуючих потужностей на заводі «Південьцемент» (Ольшанське, Миколаївська область), що дозволить збільшити їх на 0,6-0,7 млн тонн/рік. Вартість проєкту – 10 млн дол. США, термін реалізації 6-8 місяців. Інший проєкт передбачає будівництво нової печі на заводі «Південьцемент» потужністю 1,2 млн тонн/рік. Вартість проєкту – 15-20 млн дол. США, термін реалізації 2-3 роки.

Завод ПрАТ «Кривий Ріг Цемент» має два аналогічні проекти. Перший передбачає модернізацію існуючих потужностей (+0,7 млн тонн/рік, до 10 млн дол. США, до 8 міс.). Другий проект передбачає будівництво нової печі потужністю 1,2 млн тонн/рік (15-20 млн дол. США, до 3 років).

Бетон

В Україні нараховується більше 300 виробників бетону, сумарною потужністю близько 12 млн м³/рік. Основу складають 6 київських виробників сумарною потужністю 7 млн м³/рік. Інші компанії – це невеликі місцеві виробники, які працюють на локальних ринках

Очікуваний попит на бетон на період відновлення складає 21-22 млн м³/рік, тому потреба в додаткових потужностях складає 9-10 млн м³/рік.

Виробництво бетону через високу вартість логістики має бути наближене до місця споживання, в радіусі до 100 км. Північні області України (Київщина, Чернігівщина, Сумщина) можуть бути відбудовані з використанням існуючих потужностей в Києві та Київській області (ПБГ «Ковальська», «Бетон Комплекс», «Автобудкомплекс-К», «Астор і Ко», «Бетон Сервіс», «Спецбетон»).

Для відбудови південних і східних областей необхідно побудувати нові бетонні потужності. Це повинні бути заводи потужністю кожен ~1 млн тонн/рік, розташовані поблизу родовищ піску і в радіусі до 100 км до основних місць споживання. Вартість будівництва такого заводу складає 5 млн дол. США, термін будівництва – 6-8 міс.

Мінвата

В Україні нараховується 9 виробників мінеральної вати, сумарною потужністю близько 35 млн м²/рік. Найбільші виробники – ТОВ «Завод теплоізоляційних матеріалів «Техно» (Черкаси, належить чеському холдингу Sweetondale) та ТОВ «Обіо» (Житомир). На них припадає більше 90% виробництва мінвати.

Очікуваний попит на мінвату на період відновлення складає 49-50 млн м²/рік, тому потреба в додаткових потужностях складає ~15 млн м²/рік.

Компанія «Обіо» має розроблений в довоєнний період проект будівництва нових потужностей на 100 тис. тонн (або 12 млн м²). Цей проект дозволить практично повністю покрити потреби внутрішнього ринку. Вартість проекту – 25 млн євро, термін – 1,5 роки. Планувалося залучення кредиту в ЄБРР, однак через війну реалізацію проекту зупинено.

ПВХ-Профіль

В Україні нараховується 14 виробників ПВХ-профілю, сумарною потужністю 100 тис. тонн/рік, або 30 млн пог. м/рік. Найбільші виробники – ТОВ «МІРОПЛАСТ» (Дніпро), ТОВ «МАЯДО» (Велика Димерка, Київська область) та ТОВ «Вікналенд» (Димер, Київська область) є найбільшими виробниками. На них припадає близько 80% виробництва.

Водночас, у двох виробників (Маядо і Вікналенд, Київська область) пошкоджені виробничі цехи, і вони, станом на початок 2022 року, не працюють. Без цих заводів доступні потужності з виробництва ПВХ-профілю складають 50 тис тонн/рік (або 15 млн пог. м/рік).

Очікуваний попит на ПВХ-профіль на період відновлення складає 19,5 млн пог. м/рік. З урахуванням пошкоджень на двох заводах, дефіцит потужностей складає 4,5 млн пог. м. Цей дефіцит може бути покритий шляхом відновлення роботи двох зазначених підприємств. На сьогодні на обох заводах тривають відновлювальні заходи. Орієнтовний термін відновлення роботи двох заводів – 6 місяців. Після їх запуску потужності будуть достатні для покриття попиту на ПВХ-профіль.

Виробники інших будматеріалів також мають напрацьований перелік інвестиційних проектів, направлений на модернізацію існуючих і будівництво нових потужностей. Основна частина цих проектів розроблені ще в довоєнний період, в умовах активного будівництва і зростаючого попиту на будматеріали.

Ці проєкти охоплюють наступні будматеріали: сухі бетонні суміші, арматуру, цеглу, газобетон, єврорубероїд, опалювальні радіатори, вогнезахист, лакофарбові вироби, металопрофіль, кабельну продукцію, керамічну плитку, сантехніку, ізоляційні матеріали.

2.3. Заходи з підтримки (стимулювання) виробництва будівельних матеріалів та обладнання, необхідних для відновлення

Незважаючи на оптимістичну оцінку спроможності України виробляти будівельні матеріали, необхідні для відбудови, все ще існують значні виклики, які сектор має подолати, щоб працювати на повну потужність. В умовах воєнного часу ці виклики підприємства не здатні вирішити самотужки. Український уряд, країни-донори та міжнародні фінансові організації можуть відіграти важливу допоміжну роль.

3. Покращення доступу до фінансування для основних виробників будівельних матеріалів в Україні

3.1. Високі ризики капітальних інвестицій у зв'язку з війною, що триває

На даний час в Україні не існує механізмів страхування військових ризиків для промислових підприємств. Однак діє урядова ініціатива (здійснюється Міністерством економіки) щодо залучення до цього процесу міжнародної агенції MIGA з групи Світового банку – Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій. MIGA реалізує пілотний проєкт зі страхування інвестицій в Україні під час війни на суму 30 млн дол. США³. Обсяг страхового покриття передбачений на рівні не менше 90% від обсягу інвестицій. У подальшому планується розширення суми фінансування до 1 млрд дол. США. Відповідно пропонується застосувати цей механізм для реалізації інвестиційних проєктів з будівництва заводів для виробництва листового скла, електророзподільних щитів, сухих будівельних сумішей тощо, а також для збільшення виробництва на існуючих підприємствах.

Висока вартість та складність залучення кредитів під капітальне будівництво промислових об'єктів потребує пошуку нових механізмів забезпечення доступу до недорогого кредитування. З цією метою пропонується:

- Застосувати принцип програми «Доступні кредити 5-7-9%», проте з відповідним її масштабуванням для інвестиційних проєктів вартістю до 10 млн дол. США.
- Малоімовірно, що програма «Доступні кредити 5-7-9%» може охопити проєкти, вартість яких перевищує \$10 млн, тому потрібен новий механізм для довгострокового кредитування за низькою ставкою та/або компенсації кредитної ставки для комерційних банків.

Важливо зазначити, що донори та міжнародні фінансові установи можуть створити «замкнене коло» кредитоспроможності для виробників будівельних матеріалів. Публічне визнання потенціалу сектору та позитивні сигнали про те, що він може забезпечити необхідними матеріалами проєкти з відбудови, що фінансуються за рахунок міжнародних донорів, покращать сприйняття кредитоспроможності українських підприємств серед українських кредиторів. Оскільки виробники будівельних матеріалів збільшуватимуть обсяги виробництва, це підвищить спроможність України забезпечувати себе необхідними будівельними матеріалами, що ще більше зміцнить оптимізм донорів та міжнародних фінансових організацій щодо можливості внутрішнього постачання.

Висока вартість підключення до інженерної інфраструктури (зокрема мереж електро- та газопостачання). Вже існує механізм вирішення через компенсацію витрат на приєднання до енергомереж на територіях індустріальних парків⁴. Проте обладнаних парків в країні поки дуже мало. Україні

³ Мінекономіки України домовилось з MIGA про запуск механізму страхування інвестицій під час війни: https://www.me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=5990f3c1-873c-4b66-8ca0-b68f7f947f28&title=minekonomikiukrainidomoviloszmgigapro_zapuskmekhanizmutrakhuvanniainvestitsiipidchasvii

⁴ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків — суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж» <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadanniakompensatsii-vytrat-initsiatoram-stvorennia-industrialnykh-promyslovykh-parkiv-subiektam-hospodariuvannia-keruiuchym-i030123-10> Постанова КМУ від 03 січня 2023 року №10

варто активізувати розбудову індустріальних парків, залучаючи до їх будівництва публічні кошти Державного фонду регіонального розвитку та територіальних громад, також розглянути можливість поширення цього механізму не лише на індустріальні парки, а й на будь-які нові виробничі об'єкти.

Ускладнений доступ до сировини. Рішення цього питання полягає у (1) зниженні рівня бюрократичних процедур у процесі отримання ліцензій на експлуатацію родовищ та інших дозвільних документів; (2) застосовуванні спрощеної процедури до позицій критичного імпорту сировини для будівельної галузі (зниження імпортного мита до 0% за умови її подальшої переробки на території України); (3) вдосконалення і спрощення процедур закупівлі деревини для її наступної переробки.

Висновки

Україна та її партнери можуть бути впевнені у спроможності вітчизняного сектору будівельних матеріалів задовольнити більшість потреб післявоєнної відбудови країни. Незважаючи на те, що близько 15 відсотків підприємств галузі було пошкоджено, вона залишається життєздатною і навіть отримує значні внутрішні інвестиції для збільшення обсягів виробництва.

Ця інформація має вирішальне значення для донорів та міжнародних фінансових установ з двох причин. По-перше, підхід до зміцнення потенціалу України з відновлення силами внутрішніх виробників будматеріалів може бути ухвалений без припущення про необхідність масштабних поставок будівельних матеріалів з-за кордону.

По-друге, вона підкреслює можливості для технічної допомоги та покращення доступу до фінансування для подолання конкретних обмежень на шляху подальшого відновлення та зростання сектору. Для міжнародної спільноти сектор будівельних матеріалів України може розглядатися як пріоритетний для інвестицій та надання допомоги постраждалій від війни економіці.

